

Pavle Kveder

Domovanje v platneni vasi

Spomini na dalmatinska taborjenja.

Dvoje stvari sem vzljubil že kot otrok: planine in morje. Velika in silna je ta ljubezen do teh dveh mogočnih Stvarnikovih del, ki jih je občudovalo moje srce že od mladih dni.

Spomnim se, da sem v prvih razredih ljudske šole čul prvič več o planinah. To sem požiral besede, ki so opisovale Zlatorogovo kraljestvo, dobroto belih žena in predrznost ter kazen lovca, ki si je upal nadlegovati dobre žene. Pripovedovali so mi tudi o skalnatih vrhovih, o groznih prepadih, snegu in ledu, nevarnostih in lepotah. Na šolskih majskih izletih sem začel obiskovati naše gore, prav za prav le vznožja teh. Spoznal sem njihovo lepoto in od takrat me vabijo, pogosto jih hodim obiskovat poleti in pozimi.

Poleg planin pa je morje tisto, ki je vzbujalo vse dni moje zanimanje. Sicer sem se vode kot otrok bal. Kadar so me umivali, kar do sape nisem mogel. No, v potoku pod hišo pa sem zelo rad čofotal po vodi cele popoldneve, lovil rake in trgal perunike. Tam se vode nisem branil.

Ko sem prvič čul o morju, me je bilo strah. Ni in ni mi šlo v glavo, da je morje tako prostrano in globoko. Čital sem zgodbe o Robinzonu, ki se je rešil z razbite ladje, požiral sem zgodbe in opise odkritij tujih dežel. Občudoval sem pogumne mornarje, ki so mesece in mesece brodili in jadrali po neznanih morjih. Tudi v meni je počasi plahnel strah, z leti pa se je popolnoma izgubil. Vseeno pa mi ni bilo lahko, ko sem prvič kot dijak odhajal na počitnice v našo nepozabno Dalmacijo. Kar težko sem se poslovil od domačih, ki so me spremili na postajo, ko smo odhajali na taborjenje v nepoznane nam dalmatinske kraje. Nikoli pa ne bom pozabil doživetja, ko sem z vlaka, ki nas je peljal v Split, zagledal v sončnem jutru morje. Prvič v življenju sem gledal ono morje, ki sem ga dotlej poznal le iz slik in zgodb. Molče smo strmeli v modro lepoto — morje, ki so ga obkrožali bregovi, v ozadju pa mu je plavkasto nebo črtalo mejo. Nepozabno je bilo to doživetje mladi duši!

In ob tem mogočnem Jadranskem morju sem živel pozneje še nekajkrat po več tednov. Na taborjenjih smo preživljali počitnice. Skromno je bilo življenje, a nikoli ne bodo izbrisani lepi spomini na tiste dni. Le bežno sliko o vsem tem, kar sem videl in občutil, bom podal.

Dobro pripravljeni in težko obloženi z nahrbtniki, šotori, posodami, odejami in drugimi tabornimi potrebščinami smo odšli z doma navadno sredi julija. Po desetmesečnem sedenju v šolskih klopeh in bivanju v nezdravem mestnem zidovju smo zaželeli sonca, čistega zraka in vode, kjer bi užili majhen del velikih počitnic. Najprej smo taborili na Hvaru, nato dvakrat na Rabu. Vedeli smo, da bomo živel skromno, preprosto prirodno življenje, ki hoče od mladih vztrajnega dela! Nismo se prestrašili tega. Narobe. Hoteli smo se s trdim delom v taboru, navezani sami nase in medsebojno pomoč,

pripravljati za poznejše življenje. Saj zahteva ono močnih, delavnih ter vztrajnih ljudi. In taborjenja so izvrstna šola za bodočnost.

Kamor koli smo se peljali z ladjo, povsod in vedno nas je spremljala slovenska pesem. Ob harmoniki in kitari je navdušila tudi sopotnike tujce, ki so iz drugih držav prišli uživat dalmatinske krasote. Na lepih obalah, ob borovih gozdičkih smo navadno postavili šotore — platnena mesta, v njih smo preživelimi lepe tedne.

Platnena vas ob morju

Ne bom opisoval tega ali onega kraja — Dalmacija je lepa kjer koli, zato veljajo te besede za kateri koli dalmatinski kraj.

Res, ogromno lepot so nam odkrili dalmatinski kraji. Našim očem, ki so navajene zelenih planin, je vse to novo. Povsod skalnate obale. Na njih domujejo preprosto zgrajene dalmatinske hišice. Stisnjene ob ozkih zalivih se ne

morejo vse razporediti v vrsti ob obali. Zato se vzpno po bregu. Med hišami vodijo s kamenjem tlakovane ulice. Na njih ne boste videli vprežne živine, ali pa zelo redko. Voziti bi bilo težko v bregovite stopničaste ulice. Vozov sem videl le malo. Te so navadno vlekli kar ljudje. Pogosto pa sem srečal natovorjene male konjičke in pohlevne osličke, ki so spretno nesli po stopničasti ulici svoje breme.

Pokrajine kljub skalovitosti niso dolgočasne. Dalmatinci so si s svojo delavnostjo spremenili prvotno nerodovitno trdo pokrajino v male vrtove, njivice in vinograde. Vsak tak košček rodovitne zemlje je lepo ograjen s kamnitno ograjo, ki je navadno nad pol metra visoka in isto tako široka. Pa ne zato, da bi sosed ne smel in ne mogel v ta ograjeni prostor. Ne! Kamenje je ploščato, nimajo ga kam odpeljati, zato ga lepo skladajo in nastaja kamnitna meja. Zemlja, ki malo rodi, zahteva delavnih, skromnih in pridnih ljudi. In taki so Dalmatinci. Doma jim zemlja ne da za življenje potrebnega, zato mora večina moških z doma. V svet odidejo in krošnjarijo. Tudi pri nas jih je veliko. Mnogi Dalmatinci so tudi sezonski delavci in rudarji v tujih deželah. Dalmatinci so sposobni in neustrašeni mornarji, znani po svojih sposobnostih po vsem svetu že stoletja. Vsi ti Dalmatinci, naj žive kjer koli, žive skromno in prihranke pošiljajo domov. Doma so prav za prav le starčki, ženske in otroci. Starci so navadno ribiči, ki brodarijo s svojimi čolni ponoči po odprtem morju in love v nastavljene mreže. Ribe so jim glavna hrana. Te tudi prodajajo in zamenjujejo za živila. Ženam je navadno prepuščena skrb za dom, obdelovanje zemlje, preživljanje in oskrbovanje družine. Otroci so pa kot otroci povsod. V igri, kopanju in brezskrbnosti jim potekajo mladi dnevi. V šolo pa ne hodijo vedno peš. Oddaljeni se vozijo v šolo s čolni v skupinah, če je morje primerno. Vode se ne boje. Ko shodijo, se kmalu nauče plavati in morje jim je pozneje igrišče — življenjski prostor.

Dalmatinci so zelo verni ljudje. Pa kaj bi ne bili! Saj je vendar vse njihovo življenje kot nikjer odvisno od narave in njenih sil, zlasti vremenskih prilik. S tujci so zelo prijazni. To vam vedo zgodb iz pomorskega življenja!

Koliko so nam jih povedali, ko smo jih povabili k tabornim ognjem. Tja so nam večkrat prinesli v dar kar cel zabožček ribic. To smo jih pekli! Njim smo pa dali toplega čaja pred odhodom na nočni lov. Govore sicer malo po svoje — naglašajo drugače besede kot Hrvatje, pa se jih človek brž privadi in se z njimi prav dobro razume.

Pa še druge stvari so, ki so nepozabne. Tako smo poleg lovljenja rib z dobrimi ribiči in jadranja po morju občudovali na izprehodih rastlinstvo. Rožmarinove meje so goste in visoke kot človek. Da je grozdje debelo in sladko in ga dobiš zastonj ali za malo denarja ogromno, ni treba omenjati. Skrivenčeno in nizko borovje je gozdno drevo. Ne manjka rožičev, ki smo jih sami trgali, oljk, agav in drugih rastlin, ki morejo tu uspevati, ker je tu podnebje silno toplo in prija tem rastlinam. Vse to pa Dalmatinci pridno izkoriščajo. Poznana so dalmatinska vina, Miklavž nam prinese poleg ostalih dobrot navadno tudi rožičev in butare okrasimo za cvetnonedeljski žegen tudi z oljkovo vejico. Torej vse to lahko revni Dalmatinci prodajajo. No, zadnje čase pa tudi tujci obiskujejo pogosto njihove lepe kraje in jim puščajo seve lepe denarje. Prav je tako!

Rab

Vse to in še mnogo zanimivosti smo videli, ko smo živeli v Dalmaciji. Pa saj je to nemogoče opisati. Sami morate videti. Dežja ni bilo skoraj nikoli, ali pa le po nekaj kapelj — izsušena zemlja kar žge v bose noge. Zato pa je tam morje, kjer se človek le ohladi, osveži pa ne, ker je tudi morje zelo toplo.

To vse smo uživali v polni meri. Sami smo si kuhali, pomivali, peli, predavali, plavali itd.

Takole taborjenje je res lep, nepozaben praznik. In dalmatinske lepote! Čarobno je nemirno morje, ki sanja pod modrim nebom, valovi pojo mirne in viharne pesmi, plešejo podivjani, mogočne so skalne stene, ki molče ob obali, neskončne so mehke peščene sipine. Ali je torej čudno, da zapuste v človeku ti kraji toliko spominov in lepote? Prazni so bili nahrbtniki,

Med palmami

a srca polna doživetij ob vrnitvi. Res, vsak se rad vrača v sončno dalmatinsko zemljo, ki je tako bogato posejana z naravnimi krasotami kot malokatera druga na širnem svetu.

